

nu mi se pare dovedită nici necesitatea strămutării necunoscutului C. PE.. din zilele lui Gordianus la începutul domniei lui Aurelian (*Der Laufbahn*, p. 37—38).

★

A doua carte a învățatului maghiar pe care-mi propun s-o semnez astăzi e închinată unui episod obscur din istoria tulbure a ținuturilor dunărene în secolul al III-lea al erei noastre. După interpretarea dată de cei mai mulți unor descoperiri de tezaurе monetare din zilele lui Gallienus, o incursiune a sarmaților și a quazilor în vara anului 260 (curînd după înfrîngerea și capturarea de perși a lui Valerianus) ar fi fost respinsă de Ingenuus, guvernatorul din acel moment al Pannoniei, proclamat împărat de trupele victorioase. Înfrînt fără greutate de Gallienus, Ingenuus ar fi căzut în luptă, dar locul lui ar fi fost luat după puțină vreme de Regalianus, guvernatorul Moesiei, la rîndu-i înlăturat de o invazie a roxolanilor la îndemnul împăratului de la Roma.

Împotriva acestui mod de a-și înfățișa desfășurarea evenimentelor, Fitz ridică obiecții serioase, întemeiate pe un nou examen al izvoarelor, ca și pe constatarea unor anumite incompatibilități cronologice și de fapt în situația de la Dunărea-de-mijloc către vremea morții lui Valerianus cel Tânăr. După modul său de a vedea lucrurile, Ingenuus ar fi îndeplinit pe lîngă fiul lui Gallienus sarcini înalte, care i-au permis să devină după moartea acestuia stăpînul de drept și de fapt al Illyricului. Proclamarea lui ca împărat ar fi avut loc cel mai tîrziu în toamna anului 258, — cu doi ani înainte de data îndeobște admisă, — și tot așa riposta lui Gallienus, a cărui biruință e fixată de Fitz în lunile imediat următoare, sau cel mai tîrziu la începutul anului 259. Gallienus ar fi zăbovit în Illyricum tot restul anului: atacul alamanilor în direcția Italiei trebuie să-l fi prins aci, prea tîrziu pentru a le putea tăia drumul, și e posibil ca tot aci să-i fi parvenit știrea despre înfrîngerea și luarea ca prizonier a lui Valerianus.

Potrivit cu aceste prime jaloane cronologice, uzurparea lui Regalianus se cere și ea deplasată, și anume în a doua jumătate a anului 259. Pretextul revoltei trebuie să fi fost marea biruință a perșilor la Edesa, care n-ar fi avut loc în 260, cum s-a susținut dintotdeauna, ci cu un an mai curînd, așa cum și din alte părți se admite de la o vreme (G. Lopuzanski, *La date de la capture de Valérien et la chronologie des empereurs gaulois*, Bruxelles, 1951; cf. J. Gagé, *La montée des Sassanides*, Paris, 1964, p. 158). Pentru autorul nostru, singură această deplasare a datelor permite o înțelegere corectă a succesiunii evenimentelor, fără să mai vorbim de sprijinul pe care această ipoteză îl găsește în emisiunile monetare ale unor ateliere controlate de uzurpator. Tot examenul unor tezaurе monetare permite fixarea datei și a direcției invaziei roxolanilor, care avea să provoace căderea lui Regalianus. Lucrarea pe care o analizez oferă în această privință indicații în detaliul cărora nu pot să intru, dar a căror îndreptățire nu mi se pare contestabilă. De altfel, fie și ca o ipoteză de lucru, construcția ale cărei linii le-am înfățișat nu-i mai puțin interesantă: clătînd păreri dintotdeauna admise și îndemnînd la cercetări suplimentare, ea contribuie la progresul cunoștințelor într-o materie de o complexitate proverbială.

D. M. Pippidi

LOUIS ROBERT, *Monnaies antiques en Troade*. Centre de recherches d'Histoire et de Philologie de la IVe Section de l'École Pratique des Hautes Études, I, Hautes Études Numismatiques, 1, Genève, Droz — Paris, Minard, 1966, 139 p. + 4 pl.

Cu un volum apărut sub prestigioasa semnătură a lui Louis Robert, Centrul de cercetări de istorie și filologie al celei de a IV-a secțiuni a Școlii practice de studii superioare își inaugurează seria de «înalte studii numismatice», după ce, în 1964 și 1965, apăruseră primele volume din

seriile de « inalte studii greco-romane » și « inalte studii medievale și moderne », aflate ambele la al doilea volum.

Ca intenție măcar, volumul pe care ne propunem să-l facem cunoscut prin această recenzie pleacă, așa cum autorul o arată explicit în introducere, de la o recenzie, și anume de la recenzarea volumului datorat cunoscutului numismat american A. R. Bellinger, *Troy Supplementary Monograph 2, The Coins*, apărut în 1962, fiind rezultatul final al integrării monedelor emise sau numai descoperite la Troia, în suma informațiilor pe care epigrafia, instituțiile, prosopografia și onomastica, geografia antică ba chiar și numismatica sint de natură să le furnizeze cercetătorului.

Această metodă, care ar trebui să fie urmată de toți cercetătorii anticității, este aplicată cu sagacitate de Louis Robert atât în lucrarea de față cit și în numeroase studii anterioare, și dă posibilitatea obținerii unor rezultate altfel cu neputință de atins.

Dată fiind substanța atât de bogată a volumului, ne vom strădui să desprindem cîteva din rezultatele cercetării întreprinse de învățatul francez, unele de natură să ajute înțelegerea activității și a altor monetării din lumea greacă. Vom proceda urmînd sumarul cărții.

În concluzia paginilor consacrate publicației (p. 6—9), L. Robert socotește potrivit să insiste asupra « foarte marii importanțe a acestor monografii sistematice și pentru studiile numismatice și în general pentru studiile istorice », punîndu-le în contrast cu corpusurile universale sau regionale, aflate « în pană », și cu publicarea « fără alegere și fără studiu a tuturor monedelor unui muzeu ».

În al doilea capitol, consacrat istoriei orașelor Ilion și Alexandria, L. Robert îmbogățește substanțial referirile lui A. R. Bellinger la materialul epigrafic și pune în lumină necesitatea cunoașterii instituțiilor unui oraș atunci cînd se discută probleme privitoare la baterea monedelor, instituție « atât de legată de celelalte ». Cu această ocazie L. R. corectează greșeala lui Bellinger, care susține că eponimul la Ilion era un *arhonte*, arătînd că în realitate nu e vorba nici de un arhonte și nici de un *ἐπιμηρέων* ci de un *λεπρός* (p. 13—14).

În paginile următoare autorul stabilește textul regulamentului din 77 î.e.n. (autorul monografiei trimisese la o ediție din care lipsea un rînd și nu-și dăduse osteneala să citească inscripția, esențială, așa cum se va vedea, pentru înțelegerea problemelor legate de emisiunile monetării din Ilion), și îi dă traducerea (p. 15—17), apoi trece la unul din cele mai interesante capitole ale volumului, consacrat ligii Atenei Ilias (p. 18—46).

La inscripția mai sus amintită, L. Robert mai adaugă multe altele pe care le comentează, la care îmbunătățește lecturi anterioare sau chiar le publică. Amintim, pentru început, decretul *synedrilor* confederației în onoarea unui *agoranom* trimis de orașul Parion la panegyrie, care împreună cu decretul în onoarea lui Malousios din Gargara dovedește că această confederație depășea cadrul Troadei, fiind acolo menționate orașele Parion și Lampsacos. În inscripția din 77 î.e.n. sint amintiți delegați veniți din Alexandria, Assos, Skepsis, Dardanos, Abydos și Lampsacos. Se discută apoi data întemeierii confederației de orașe unite în exercitarea cultului Atenei la Troia, pe baza inscripției în cinstea lui Malousios din Gargara, a cărei dată este 306 î.e.n. (p. 18—21).

Tetradrahmele și drahmele bătute la Ilion în sec. II—I î.e.n. nu au legenda *Ἰλίων* care apare pe bronzuri și într-un singur caz pe o drahmă, ci legenda *Ἀθηνᾶς Ἰλιάδος*. După ce amintește părerea mai veche a lui A. Brückner, învățatul francez citează opinia lui A. R. Bellinger, pe care socotim util s-o reproducem, traducînd după traducerea lui L. Robert: « Cu toate că inscripția numește zeița, sint monede ale orașului și oamenii ale căror nume apar pe ele sint cetățeni din Ilion, fără îndoială și oameni bogați, care au ajutat la a face posibile aceste emisiuni. Pentru că nu există o rațiune economică adecvată pentru ca orașul Ilion să aibă o monetărie atât de spectaculoasă » (p. 22).

În continuare, după ce autorul arată existența unui raport strîns între legenda de pe monede și panegyria Atenei Ilias, trece la examinarea unei întregi serii de inscripții, pentru a

defini mai bine rolul acesteia. O importantă inscripție, al cărei text e reprodus integral, ne ajută să înțelegem de ce numele Troadei nu apare în titulatura confederației, care este exprimată prin formule de genul « orașele care participă la cult », « ilienii și celelate orașe » și prin alte formule similare (p. 23—34).

În lumina inscripțiilor de mai sus monedele cu legenda Ἀθηναῖς Ἰλιάδος sînt de considerat ca fiind emise la Ilion de orașele care se reuniau acolo pentru panegyrie, chiar dacă Ilionul este menționat în fruntea orașelor din confederație și un ilian îi prezidează pe *agonotheti*, iar numele de pe monede sînt de ilieni; absența etnicului Ἰλίων marchează caracterul comun al acestei categorii de monede. Spre deosebire de acestea, monedele de bronz sînt monede « civice », existînd la Ilion două activități distincte în același atelier, care emitea monede de bronz pentru oraș și monede de argint pentru confederație, ultimele avînd un caracter religios, însă nu sacerdotal. Sursele care alimentau această activitate erau averea sanctuarului, veniturile panegyriei, contribuțiile orașelor vărsate *synedrion*-ului sanctuarului, la care sînt de adăugat daniile provenite de la bogății *evergeti* din Troada și din alte părți. L. Robert arată că « acest caracter comun, federal, al monedelor aduce un răspuns categoric nedumeririlor exprimate de A. R. Bellinger, turburat de diferența dintre importanța acestei categorii de monede și modicitatea orașului » (p. 39).

Nu va fi inutil, credem, să subliniem aici, urmîndu-l pe învățatul francez, distincția necesară, între categoria de monede « federale » și monedele emise de alte orașe, cum ar fi Alexandria și Parion, purtînd pe revers etnicul și numele zeului principal la genitiv, pe de o parte, precum și pe de altă parte de monedele tipic sacerdotale, cum ar fi cele emise la Pessinus, fără etnic și numai cu legenda Μητρόσ Θεῶν ori Μητρόσ Θεῶν Πισσινιάς. În legătură cu tetradrahmele emise de Perge, considerate de H. Seyrig drept un exemplu tipic de monetărie sacerdotală, purtînd inscripția Ἀρτέμιδος Παργαίας, L. Robert întrevide posibilitatea, de dovedit în viitor, ca aceste monede să fie și ele monede ale unei confederații. În lumina noțiunii de panegyrie par a fi de examinat și monedele purtînd numele zeilor din Pergam (p. 44—46).

Mai scurt, însă și el interesant, capitolul următor este consacrat tipurilor monetare ce apar în cele două corpusuri pentru Ilion și Alexandria (p. 46—56) și începe prin a sublinia meritele lui Bellinger, care a încadrat *monedele regale* bătute în aceste ateliere și care sînt de obicei clasate încă sub numele lui Alexandru cel Mare ori Lysimach, de mult răposați la data emiterii unora dintre monedele ce le poartă numele. Urmează imediat critica judicioasă a lipsei de grijă în privința trimiterilor la publicațiile anterioare și a împrejurării că observațiile asupra tipurilor sînt insuficient dezvoltate. Fără a putea intra aici în detalii, de multe ori importante, vom arăta doar că autorul corectează exemplar eroarea lui Bellinger, care vede în tetradrahmele pe care apare caduceul expresia unor relații între Ilion și Pergam, caduceul atribuit lui Asklepios (1) și care în realitate nu are nimic a face cu Pergamul și nici cu Asklepios, simbolul neputîndu-se aplica decît lui Hermes, zeul comerțului și al panegyriei (p. 48—49); reatribuie Pergamului o monedă de la Traian pe care numismatul american încercase să citească Zeus Ilion (lectură imposibilă, corect Zeus Idaios) și pe care trebuie citit Zeus Philios (p. 49—50); discută tipurile monedelor autonome din Alexandria cu capul lui Apollo sau cu zeul în picioare și calul pascînd, în legătură cu care pune în evidență și eroarea de a numi coroana de pe revers cînd de măslin, cînd de laur, fiind vorba numai de ultima dintre ele, prima fiind specifică cultului Atenei (p. 51—52) și elimină ca pe un corp străin moneda nr. 125 (p. 51—54). Capitolul se încheie cu discutarea tipurilor alexandrine cu vulturul, purtînd în gheare un cap de bou, și cu Marsyas, la care se pune la zi bibliografia (p. 54—56). Tot aici se amintește lipsa indicelui cuprinzînd simbolurile.

În cel mai scurt capitol al cărții, care se întinde pe numai o pagină (p. 57), L. Robert își exprimă regretul că autorul corpusului, nu numai că nu a studiat contramărcile, dar nici nu a pregătit studiul printr-un tablou sistematic sau măcar printr-un indice. Retinem de aici — pro-

blema studiului contramărcilor fiind în general rămasă în urmă — sugestia învățatului francez de a deosebi contramărca în același atelier și contramărca puse de orașele vecine.

Urmează un capitol, esențial, consacrat monetarilor (p. 58—82) în care după ce critică lipsa indicelui, lipsa transcrierii în cursive și a întregirilor, precum și lipsa apropiierilor de inscripții în care sint menționați cetățenii orașelor respective, L. Robert scrie: « Cu toate acestea, identificarea într-o inscripție a cutărui monetar n-ar putea fi de o importanță capitală pentru datarea emisiunii monetare, mai mult poate decât considerațiile de stil? » (p. 59) ceea ce de altfel demonstrează strălucit în paginile următoare în care numele ce apar pe monede sint supuse unui adâncit examen prosopografic și onomastic. Se corectează erori, cum ar fi Παρμέντου de citit Παρμενίου, ΒΟΜΚΙΧΟΥ Ε in realitate Βόμβιχος (p. 59—62) pe monedele Alexandriei, și cîteva magistrați monetari sint identificați în inscripții, lucru cu atît mai interesant cu cît tetradrahmele alexandrine sint datate: Φιλίτα din 221=80 i.e.n. pare a nu fi altul decît Φιλίτας Σίμωνος primul din cei trei delegați ai Alexandriei numiți în inscripția din 77 i.e.n.; de numele lui Δωκίδης pe o tetradrahmă din 213=88 i.e.n. (Δωκίδου) apropie și tetradrahma din 236=65 i.e.n. cu numele lui Ἐρμοκρέοντος, intrucît pe o inscripție din Alexandria apare Ἐρμοκρέων/Δωκίδαιος. Pentru tetradrahma din 232=61 i.e.n. ΑΩΝΟΦΑΟΥ singura întregire posibilă [Ἐ]πολλωνοφάου iar pentru tetradrahma din 209=92 i.e.n. ΠΡΩΤΟΦΑΟ, în ciuda lui Α, nu e posibil decît un nume cu aceeași terminație -φάης, fiind de citit pe monedă Πρωτοφάου]. După lista monetarilor în ordine alfabetică (p. 65), urmează cîteva considerații onomastice, după care se trece la analiza monetarilor de pe monedele din Ilion.

Pe tetradrahmele confederației cu sediul la Ilion apar nume de magistrați, însoțite uneori de patronime. A. R. Bellinger a împărțit monedele în patru clase cronologice datate (evident cu rezerve explicite pentru unele categorii, implicite pentru altele) 188—133; 133—119; 95—87 și 86—65 i.e.n. Chiar dacă nu vom purcede la examinarea întregii serii de nume căroră L. Robert le găsește corespondențe în inscripții ori le face întregirile, sau ambele operații, nu va fi inutil să ilustrăm prin cîteva exemple rezultatele la care se ajunge, cu atît mai mult cu cît au certe implicații cronologice. Analiza începe cu ΠΟΔΑ/ΝΤΟΣ pe o tetradrahmă din 133 i.e.n. scris pe două rînduri: înainte de ν fiind încă un α ar trebui citit Ποδααντος, ceea ce nefiind posibil se întregeste [Ἰ]πποδά[μ]αντος ce ne apare ca patronim în inscripția din 77 i.e.n. Δημήτριος Ἰπποδάμαντος, monetarul fiind probabil tatăl Demetrios. Moneda nr. 54 Ἡγησιδήμος τοῦ Διοφάνου făcea parte din seria 188—133, cu explicația dată de Bellinger că ultimele pot fi produse și după crearea provinciei romane Asia în 133 i.e.n. Pe baza unei inscripții în care apare numele Diophanes fiul lui Hegesidemos, ce amintește o alta datată în 80 i.e.n., și a bazei unei statui a lui Augustus, pe care apare numele Hipparchos fiul lui Hegesidemos și care era fratele lui Diophanes: tatăl celor doi frați, monetarul e de plasat, în mare, în 75 i.e.n. data monedei fiind de coborît cu mai multe decenii. Concluzia este, pe baza exemplului de mai sus: « cronologia monedelor este de reluat, ținînd seama nu numai de cîteva fapte propriu-zis numismatice acoperite într-o serie de ipoteze mai mult sau mai puțin în aer (plus ou moins en l'air) dar și de faptele prosopografice, stabilite prin examenul concomitent al legendelor monetare și documentelor epigrafice ». Numele Θεοκύδου, pe o tetradrahmă datată în grupul 95—87, apare în inscripția din 77 i.e.n., al doilea delegat al Ilionului numindu-se Θεοκύδης Ἐρμίου. Numele [Ἐ]ρμίου apare și el pe o tetradrahmă datată 188—133, la sfîrșitul perioadei, cu rezervele de care am amintit. Data este de coborît spre sfîrșitul sec. II i.e.n. Exemplele s-ar putea înmulți. Și în cazul monetarilor ilieni, lucru postulat de A. R. Bellinger, clar demonstrat de L. Robert, se dă lista lor alfabetică (p. 78—79), după care urmează cele cîteva observații onomastice (p. 79—82).

De un interes mai general este discuția privind rolul monetarilor și monetăriei din Ilion, care face obiectul capitolului următor (p. 83—93). În această problemă A. R. Bellinger în dorița de a da o explicație disproporției între însemnătatea monetăriei și resursele modeste ale orașului,

problemă despre care am relatat și mai sus, pornise pe o cale greșită, acordind un rol foarte mare donatorilor, cu sarcini de stat sau chiar simpli particulari, al căror nume ar apărea pe tetradrahme și mergînd pînă a interpreta de pildă monograme care se repetă, ca fiind expresia unor cheltuieli acoperite de fundații ale personajului a cărui memorie se perpetua astfel pe tetradrahme, sau altele ca exprimînd doi cetățeni asociați la aceeași emisiune ș.a.m.d. După ce găsește rădăcinile teoriei într-un articol mai vechi al autorului corpusului ANS-MN 8 (1958), p. 11—24, în care susține că magistratul de pe monede putea avea o situație primordială în templul Atenei dar era magistratul principal al orașului, eponimul avînd funcția de a produce monedă pentru oraș, L. Robert aduce lucrurile la poziția normală arătînd că adunarea poporului și consiliul decide o emisiune și pune în lumină, de asemenea, inconsistența argumentării lui Bellinger. După discuția generală, învățatul francez revine la cazul particular al Ilionului, arătînd că tetradrahmele erau emise de confederația Atenei, iar magistratul numit pe ele era președintele agonothetilor. În încheierea acestui capitol se exprimă nădejdea că aceste categorii de monede de la Ilion și Troada « vor putea servi la analiza seriilor din alte regiuni, care nu au șansa unei documentări paralele în epigrafie ».

Ultimul capitol al cărții analizează monedele bătute în alte centre și prezente la Ilion (p. 94—114). Reținem de aici necesitatea de a urmări monedele unui atelier în răspîndirea lor și de asemenea, ca extrem de importantă, necesitatea de a trimite neapărat la un catalog sau la un inventar de colecție, ci la publicația cea mai utilă, care nu e forțamente și cea mai recentă. După o bogată serie de exemple de confuzii grave sau foarte grave, se face remarca foarte exactă, chiar dacă aparent exagerată, că trecutul e greu în numismatică și se poate pune întrebarea dacă nu e o paralizie (p. 104). În analiza circulației monetare, L. Robert mai dă o indicație prețioasă în privința interpretării monedelor de bronz care nu atestă un schimb de mărfuri, ci circulația oamenilor: « Este banul de buzunar al cetățeanului din Abydos venit la Ilion și al celui din Ilion reîntors de la Abydos și cu intermediari posibili — ban care a rămas pe piață ». Și mai departe: « Cu cîteva nuanțe, există o stabilitate a legăturilor pe parcursul epocilor greacă și romană și se poate proceda pe mari perioade cronologice. Se pot sesiza relațiile permanente impuse sau permise de geografie. Geografia explică aceste relații și aceste descoperiri și inventare subliniază cu o trăsătură revelatorie geografia » (p. 113—114).

Volumul se încheie cu un apendice: o listă a *prozenilor* din Eresos, ce vine să confirme plasarea la Assos a tetradrahmelor cu bucraniu din față și grifon culcat și îngăduie întregirea în inscripție (p. 115—121). În paginile următoare, indicii: indicele general, p. 123—132; indicele grec, p. 133—137; inscripțiile studiate, p. 137—138.

Patru planșe încheie cartea, pe care, lucrul e aparent straniu pentru un volum de numismatică, nu apare nici o monedă. Numai aparent însă pentru că ilustrația e abundentă în monografia lui A. R. Bellinger, punctul de plecare al « numismatului » francez.

Urmare a prodigioasei informații a autorului, în cuprinsul cărții apar nu o dată fie interpretări, fie aluzii la spațiul sud-est european, menite să-i intereseze pe cercetătorii istoriei vechi a patriei noastre. Îngăduit să ne fie să le desprindem în cele ce urmează, în ordinea în care se întîlnesc:

p. 44 (în trecut și p. 36 n. 5): tetradrahmele din Odessos cu $\text{O}\delta\eta\sigma\iota\tau\omega\nu\varsigma$ și $\text{Θ}\epsilon\omega\ \text{Μ}\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\omicron\upsilon$ din Thasos $\text{Θ}\alpha\sigma\iota\omega\nu$ cu $\text{Ἡ}\rho\alpha\kappa\lambda\acute{\epsilon}\omicron\upsilon\varsigma$ $\Sigma\omega\tau\eta\rho\varsigma$ și din Maroneia.

p. 46 și n. 5 și 6, în legătură cu monedele de bronz cu inscripția $\text{Ἀ}\rho\acute{\omicron}\lambda\lambda\omega\nu\omicron\varsigma$ $\text{Ἰ}\alpha\tau\rho\omega$ atribuite (în mod just, L.R.) de către B. Pick Apolloniei Pontice. Nu este exclus ca ele să fi fost emise de oraș pentru reuniunile unei confederații a Pontului Stîng, ce a trebuit să existe deja, indiferent de forma ei: n. 5 se referă la atribuirea și datarea monedelor, iar n. 6 la poziția sanctuarului, cu referire la Bull. *Épigr.*, 1965, 419, p. 191—193.

p. 51 și n. 4. În legătură cu recunoașterea ștampilelor de amforă din Abydos din Troada, găsite pe coastele României, Bull. Épigr., 1958, 31; cf. *ibid.*, 1959, 30.

p. 80—81 și n. 9. p. 80 și 1—6, p. 81. În legătură cu numele Ζῆνις, greșit așezat între numele trace și care este grecesc, chiar când apare în inscripțiile din Tracia. De altfel întreaga rubrică a lui D. Decev Ζῆνας, Ζῆνις este de suprimat, în n. 6 ne împărtășește intenția de a trata problema într-o viitoare critică a cărții lui Decev.

p. 105. Monede din Tracia și insulele mării Traciei «legate în mod direct de fațada de coastă a Troadei», descoperite la Ilion.

p. 110. n. 6. În legătură cu circulația monedelor din Apollonia și Dyrrhachium, se trimit în notă la Rev. Phil., 1958, 82, și la B. Mitrea, în SCN, 2, 1958, p. 27—93.

Credem că o hartă ar fi facilitat mult urmărirea nu numai a restabilirii ordinii geografice, de care este vorba stăruitor în paginile cap. VIII, dar mai ales urmărirea corecțiilor aduse unor localizări pe care A. R. Bellinger le face după BMC, din care reproduce harta, suprimând semnele de întrebare ale originalului.

Bogatul studiu al istoricului francez este o lucrare capitală nu numai pentru zona geografică luată în discuție, dar și pentru istoricii lumii vechi în general, chiar dacă nu se interesează în chip special de numismatică. Am spus-o la începutul acestor pagini și o repetăm, după ce am căutat să dăm o imagine a multiplelor învățăminte ce se desprind din această carte, *Monnaies antiques en Troade*, poate fi considerată drept o adevărată lecție de metodă oferită de un mare învățat.

Gh. Poenaru Bordea

NEKRIMAN OLCAY, HENRI SEYRIG, *Le trésor de Mektepini en Phrygie*, (Institut français d'archéologie de Beyrouth, Bibliothèque archéologique, t. LXXXII: Trésors monétaires séleucides, publié sous la direction de H. Seyrig, I) Paris, Geuthner, 1965, 33 p. +33 pl.

Din inițiativa cunoscutului numismat francez Henri Seyrig, directorul Școlii franceze din Beirut, unul din cei mai buni cunoscători ai numismaticii elenistice, autorul a numeroase studii și note care au îmbogățit în ultimii ani acest domeniu de cunoaștere¹, volumul LXXXII din «Biblioteca arheologică și istorică» deschide o nouă colecție «Tezaur monetare seleucide», ce se anunță deosebit de importantă.

Tezaurul de la Mektepini a fost descoperit întâmplător, în apropiere de satul Dogluşah din vilaietul Kütahya, și a fost semnalat de N. Olkay². Monedele, fără excepție tetradrahme, se aflau într-un ulcior. Numărul lor exact nu este cunoscut: în Muzeul arheologic din Istanbul au intrat 686 exemplare, în timp ce un alt lot a intrat în circuitul comerțului cu antichități, un număr de 67 exemplare fiind examinate la bazar. Autorul consideră că nu au fost mult mai mult de 753 de exemplare, cite sînt publicate.

¹ H. Seyrig, *Notes on Syrian Coins*, NNM, 119, New York, 1950, p. 35, pl. I—II; *Uranus Antonin — une question d'authenticité*, RN, 1958, p. 51—57; *Monnaies grecques des fouilles de Doura et d'Antioche*, RN, 1958, p. 171—181; *Le monnayage de Ptolémaïs en Phénicie*, RN, 1962, p. 25—50, pl. I; *LYKKEIOS-LYKPEIOS*, RN, 1962, p. 205—206; *Monnaies hellénistiques*, RN, 1964, p. 7—64, pl. VII; *Monnaies hellénistiques*, RN, 1964, p. 7—67, pl. I—VIII, pentru a aminti măcar cîteva din cele ce ne-au fost accesibile.

² In Annual of the Archaeol. Museum of Istanbul, 8, 1958, p. 83.